

Decentrale overheden: Klimaatakkoord is haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar

De decentrale overheden roepen het kabinet op om nu concrete stappen te zetten, zodat iedereen aan de slag kan.

In de komende weken vinden een aantal rondetafelgesprekken over het Klimaatakkoord plaats. De decentrale overheden – verenigd in de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en Unie van Waterschappen – geven u graag een aantal aandachtspunten mee.

Decentrale overheden zijn nauw betrokken bij het opstellen van het Ontwerp Klimaatakkoord. De inzet van VNG, IPO en de Unie van Waterschappen is gebaseerd op de aangeboden Investeringsagenda 'naar een duurzaam Nederland'¹. Een groot aantal maatregelen in het Klimaatakkoord wordt uitgevoerd in de regio met gebruik van regionale strategieën. Daarin hebben decentrale overheden een initiërende rol.

Ontwerp van een Klimaatakkoord

De onderhandelingen hebben geleid tot een maatregelenpakket waarmee serieuze stappen zijn gezet. De decentrale overheden zijn verheugd met de stevige en noodzakelijke plek van de Regionale Energiestrategieën (RES'en). Op regionaal niveau is het initiatief genomen om 'bottom up' tot RES'en te komen. Dat doen de decentrale overheden met partners in een zorgvuldig proces gericht op het vergroten van acceptatie en het eerlijk verdelen van de lasten. Dat betekent dat initiatiefnemers van projecten voor duurzame opwek van energie óók moeten investeren in de omgeving. Zodat álle inwoners profiteren, en niet alleen degene die financieel kunnen participeren. Want een succesvolle transitie vraagt naar de mening van de decentrale overheden om haalbare, betaalbare en uitvoerbare maatregelen.

De decentrale overheden roepen het kabinet op om nu stappen te zetten, zodat we écht aan de slag kunnen gaan. Het besluit van het kabinet om de energierekening te verlagen en te kiezen voor een CO₂-heffing zijn stappen in de goede richting. Het vergroot de betaalbaarheid en draagt bij aan een eerlijke verdeling van de lasten.

Specifieke aandachtspunten

Netcapaciteit

We vragen aandacht voor het gebrek aan netcapaciteit in verschillende delen van het land, zoals in het noorden en bij tuinbouwclusters. Om de energietransitie niet te vertragen en tegen de laagst mogelijke kosten te realiseren moet het bestaande net optimaal gebruikt worden. Tegelijkertijd moet duurzame opwek daar gerealiseerd worden waar het 'bottom up' proces draagvlak heeft kunnen genereren. Dit vraagt om snelle maar zorgvuldige wijzigingen in wet- en regelgeving, zodat het netwerk zo optimaal mogelijk gebruikt kan worden. Zoals het loslaten van de redundantie-eis, het afschakelen van opwek op piekmomenten en cable-pooling (zon- en wind op één kabel), zonder dat dit gemeenschappelijk gebruik onmiddellijk gezien wordt als een vorm van netbeheer met bijbehorend eisenpakket. Naast de bovenstaande wijzigingen in wet- en regelgeving dient ook het bestaande net verzaamd en uitgebreid te worden.

De waterschappen hebben als doelstelling om in 2025 100% energieneutraal te zijn. Een belangrijke factor hierbinnen is de netwerkproblematiek. Deze geeft op korte en lange termijn problemen voor hernieuwbaar op land. Terreinen als rioolwaterzuiveringsinstallaties zijn uitermate geschikt voor zonneweides en voorkomen moet worden dat deze interessante locaties door een gebrek aan netcapaciteit of door een zonne-ladder worden uitgesloten.

¹ <https://ipo.nl/publicaties/provincies-gemeenten-en-waterschappen-presenteren-gezamenlijke-duurzame-investeringsagenda>

Gebouwde omgeving

De uitdagingen voor de gebouwde omgeving zijn fors. In 2030 moeten 1,5 miljoen woningen aardgasvrij zijn. De randvoorwaarden worden naar verwachting pas rond 2021/2022 geregeld. De resterende tijd is te kort om de ambitie te realiseren. Vanuit het perspectief van onze inwoners moet er snel duidelijkheid en garanties komen over de haalbaarheid en betaalbaarheid, hebben gemeenten bevoegdheden nodig om transitievisies warmte en wijkplannen te kunnen opstellen en moet er geld beschikbaar komen om deze wijkplannen te begeleiden. Als deze randvoorwaarden vooraf niet geregeld zijn, creëren de wijkplannen onduidelijkheid en daarmee onrust.

Warmtenetten

Warmtenetten zijn in veel gebieden een cruciale oplossing in de transitie van de gebouwde omgeving. Door de specifieke marktordening voor warmte en het ontbreken van investeringsmiddelen vanuit de SDE (++) is de betaalbaarheid nog niet geregeld. Over de marktordening van warmte is in het Ontwerp van een Klimaatakkoord geen overeenstemming gevonden. Het gaat hier om de vraag waar de verantwoordelijkheid voor aanleg en beheer van warmtenetten het beste kan liggen. Momenteel is de verantwoordelijkheid voor de verschillende warmteopties versnipperd: de netbeheerder voor gas- en elektriciteitsnetten en de gemeente of markt voor warmtenetten. Deze versnippering belemmert een integrale, gebiedsgerichte en daarmee kosteneffectieve aanpak. Daarnaast is het voor gemeenten erg moeilijk om regie te voeren op een marktpartij, die een nutsvoorziening (warmte) moet leveren aan de inwoners. Met de huidige marktordening maken marktpartijen een afweging voor de aanleg van een warmtenet op basis van een businesscase, met een beperkte afschrijvingsperiode. Daarnaast is in de huidige situatie minder ruimte voor een maatschappelijke kosten en batenanalyse van warmtenetten in combinaties met andere mogelijkheden. Kortom de huidige marktordening werkt onvoldoende om als goed alternatief aan te bieden in de wijkgerichte aanpak en regie ontbreekt. De Warmtewet 2.0 – zoals aangekondigd door de minister van EZK op 19 februari jl. (TK 30.196, nr. 616) en die naar verwachting in 2020 wordt ingediend - moet daarom snel in behandeling worden genomen door uw Kamer met de bijbehorende scenario's voor marktordening om de noodzakelijke duidelijkheid te bieden.

Aquathermie

Waterschappen beschikken over ook bronnen die interessant zijn voor de gebouwde omgeving: aquathermie en groen/biogas. Voor aquathermie en biogas is echter weinig budget uitgetrokken en voor aquathermie is nog altijd geen SDE (+/++) subsidie beschikbaar. Deze bron kan een heel belangrijke versnelling van de wijkaanpak betekenen, maar dan moet de praktijk wel worden geholpen worden door 1. SDE (+/++) subsidie van toepassing te verklaren, waarmee projecten sneller gerealiseerd kunnen worden en 2. meer budget vrij te maken om een kennis en onderzoeksprogramma op te zetten, waarmee de drempels weg genomen kunnen worden. Belangrijk voordeel van aquathermie is dat deze energiebron geen beslag legt op de schaarse ruimte.

Mobiliteit

De integrale aanpak van mobiliteit vormt een belangrijk middel om verschillende maatschappelijke opgaven te realiseren. Deze integrale aanpak vraagt maatwerk per regio om de juiste mix van modaliteiten (fiets, auto en OV). De gezamenlijke overheden werken dit samen uit in Regionale Mobiliteitsprogramma's als onderdeel van het pakket maatregelen uit het ontwerp van het Klimaatakkoord. Parallel wordt een nationaal programma uitgewerkt. Voor de uiteindelijke realisatie van de regionale mobiliteitsprogramma's is een gezamenlijk commitment op de benodigde gezamenlijke financiële middelen nodig. Dit vraagt óók een financiële bijdrage van het Rijk via het (nog uit te werken) Mobiliteitsfonds.

Landbouw

De inzet van provincies is om de klimaatopgave te integreren met de verduurzaming van de landbouw en het landelijke gebied. Zo kunnen partijen komen tot een kwalitatief hoogwaardig landschap, een duurzame en toekomstbestendige landbouwsector, minder bodemdaling in het veenweidegebied en hoogwaardige natuurgebieden die helpen om CO₂-uitstoot te beperken. Juist deze vraagstukken vragen om een gebiedsgerichte aanpak. De provinciale rol is vooral gericht op een regierol bij het landgebruik (veenweiden en bos en natuur) en op stimuleren en ondersteunen van verschillende landbouwsectoren en landgebruikers (o.a. met regelgeving en ondersteunend beleid). Provincies willen vanuit hun verantwoordelijkheden bij natuur en landelijk gebied de regie kunnen nemen op deze processen. In het ontwerp van het Klimaatakkoord staan procesafspraken, die inzicht gaan geven in haalbaarheid en effectiviteit van maatregelen, uitwerking van financieringsmodellen en gebiedsgerichte uitrol van maatregelen. Dat vraagt om aanvullende regelgeving (bijvoorbeeld ten aanzien van natuurcompensatie bij boskap t.b.v. verplichtingen uit Vogel- en Habitatrichtlijn) maar óók zekerheid over het langjarig financieren om deze opgaven daadwerkelijk te realiseren.

Industrie

Gemeenten en provincies willen dat de CO₂-reductie bij bedrijven onderdeel gaat uitmaken van de milieu- en energie-eisen vanuit de 1-loketbenadering voor bedrijven. . Dat betekent een heldere taakverdeling van de inzet van het juridisch instrumentarium via decentrale overheden. Decentrale overheden hebben enerzijds lokale kennis en zijn op de hoogte van de mogelijke interactie met de (directe) omgeving. Anderzijds hebben zij ervaring met het toezien op het daadwerkelijk realiseren van de CO₂-reductie en indien nodig het handhaven er van. Vanuit een heldere taakverdeling lopen de financiële prikkels in de vorm van een verstandige CO₂-heffing en subsidies volgens het rijk/EZK/RVO.

Daarnaast is het voor de waterschappen van belang dat lozing van restwarmte naar oppervlaktewater wordt ontmoedigd en nuttig wordt gebruikt, zoals dat in Denemarken gebeurt. Daarvoor is wel nodig dat warmtenetten worden ontwikkeld waarop de industrie haar restwarmte kwijt kan.